

Kritik mot en skolkurator som, under en pågående tvist vid domstol angående umgänge med barn, på begäran av den ena föräldrarnas ombud har avgett ett utlåtande rörande barnen

Anmälan

I en anmälan, som kom in till JO den 16 juni 2006, framförde AA klagomål mot skolkurator BB, Näsums skola, Bromölla kommun.

AA anförde bl.a. följande. Han och CC har gemensam vårdnad om barnen DD, född 1992, och EE, född 1995. Den 15 maj 2006 hölls en muntlig förhandling vid Kristianstads tingsrätt med anledning av den tvist som förelåg mellan föräldrarna angående umgänget med barnen. Vid förhandlingen presenterade modern ett utlåtande rörande barnen som skolkuratoren hade skrivit. Utlåtandet hade upprättats på begäran av moderns ombud. Varken AA eller hans juridiska ombud hade tidigare tagit del av handlingen. Utlåtandet var inte objektivt.

AA ifrågasatte vidare det lämpliga i att barnen, som vid den aktuella tidpunkten var 13 respektive 11 år, hade "läst och godkänt" utlåtandet. Han ifrågasatte även om inte vissa av de iakttagelser som skolkuratoren hade gjort beträffande EE borde ha föranlett kuratorn att göra en anmälan till socialnämnden.

Det aktuella utlåtandet hade fogats till anmälan.

Utredning

Barn- och utbildningsnämnden i Bromölla kommun anmodades att inkomma med utredning och yttrande över AA:s klagomål angående att skolkuratoren, på begäran av moderns ombud, hade avgett ett utlåtande om de aktuella barnen under en pågående tvist i umgängetsfrågan. I remissvaret anfördes följande.

/---/

Skolledningen i Bromölla kommun har i sina instruktioner till de anställda betonat vikten av att agera neutralt i umgängets- eller vårdnadstvister. Att detta utlåtande upprättats var inte känt för ledningen för barn- och utbildningsförvaltningen.

BB är anställd som skolkurator i Bromölla kommun och inte familjeterapeut. Yttrande har inhämtats från BB som bilägges. Kompletterande upplysningar till yttrandet har inhämtats av BB, som uppgett följande:

Sekretessprövning har skett enligt sekretesslagens 7 kap. 9 § första stycket. Detta var en av sakerna som också diskuterades med Socialstyrelsens jurist. Bedömningen var att uppgifterna kunde överlämnas till parterna och domstolen utan att någon skulle lida men om uppgifterna röjdes.

Barn- och utbildningsnämnden anser att BB:s agerande genom att avge ett utlåtande har motiverats av att barnens bästa skulle tillgodoses i umgängestvisten mellan föräldrarna. Trots att BB anmält förhållanden till socialtjänsten har hon känt ett behov av att föra fram uppfattningar som hon ansett att barnen önskat få framförda. Nämnden är dock kritisk mot att bara ena parten fick del av utlåtandet. Utlåtandet skulle ha varit ställt till båda föräldrarna för att upprätthålla kraven på neutralitet. Barn- och utbildningsförvaltningens chef har tagit upp detta med BB för att förhindra att detta ska upprepas.

Barnen har fått ta del av utlåtandet och skriftligen godkänna detta. Nämnden stödjer sig på BB:s bedömning att barnen haft den mognad att de kunnat ta del av detta och godkänna uppgifterna.

/---/

I det till remissvaret fogade yttrandet från BB anfördes bl.a. följande.

/---/

Utlåtandet gäller barnens umgängeskontakter med sin far – ej AA som person – och grundar sig främst på samtal med barnen vid tre tillfällen under

2006, den 25/1, 7/4 samt den 12/5 men bakgrunden uppges som ett förtydligande till bedömningen.

/---/

Utifrån samtal med EE och DD under vårterminen 2006 har jag ansett vikten av att deras uppfattningar kommer fram och att en bedömning utifrån min kompetens och erfarenhet efter flera års utdragen föräldrakonflikt känts alltmer nödvändig att tillkännage domstolen – speciellt som barnen ej velat tala med socialtjänsten – men ändå önskar framföra sina åsikter.

/---/

/---/ EE och DD har uppmanats av mig att själva uttrycka sina önskemål till sin pappa, vilket enligt min erfarenhet brukar fungera bäst för bägge parter men detta har ej gett något positivt resultat varför de har önskat få sina synpunkter framförda via mig som skolkurator, senast till tingsrätten via mammas advokat.

/---/ Utlåtandet är lämnat till ena parten på begäran av denne eller dennes ombud som ett professionellt utlåtande till tingsrätten, utifrån enbart barnens situation och uppfattningar. Det är barnen själva som haft denna önskan om att deras åsikter skulle komma till rättens kännedom. Om de ej bett mig och jag ej bedömt deras behov så akut skulle något utlåtande ej skrivits. Detta var en möjlighet för dem att komma till tals under trygga former och utan att känna sig pressade i en domstol. Uppdraget kommer alltså från barnen men kontakten har förmedlats via modern/ombudet och är ytterst ovanligt. /---/

/---/

AA kommenterade remissvaret. Han anförde bl.a. att både rektor för och lärare vid Näsums skola hade avböjt att på moderns begäran avge utlåtande rörande barnen.

Med anledning av att barn- och utbildningsnämnden i sitt remissvar till JO hade uppgett att BB ”anmält förhållanden till socialtjänsten” inhämtades dels kopior av vissa handlingar från Socialnämnden i Bromölla kommun, dels upplysningar per telefon från BB och från socialsekreteraren FF, socialförvaltningen i Bromölla kommun.

BB uppgav följande. Hon har inte gjort någon anmälan till socialtjänsten rörande de aktuella barnen. Hon har heller aldrig ansett att det har framkommit förhållanden som har gett henne anledning att göra en sådan anmälan.

FF uppgav bl.a. följande. Kristianstads tingsrätt har den 29 september 2006 uppdragit åt Socialnämnden i Bromölla kommun att utse någon att, i samråd med Socialnämnden i Ljungby kommun, verkställa en umgängesrättsutredning beträffande DD.

I ett beslut den 7 mars 2007 anförde *JO André* följande.

Bedömning

Allmänna utgångspunkter

JO har i tidigare beslut uttalat att personal vid förskolor och skolor skall förhålla sig neutral vid tvister rörande vårdnad och umgänge, m.m. Det är viktigt att en förälder inte upplever att myndigheten tar ställning för den ena parten i en pågående tvist. Även för berörda barn är det självfallet av stor betydelse att personalen inte dras in i föräldrarnas konflikt utan att skolan, i så stor utsträckning som möjligt, får vara en fredad plats.

Det finns i och för sig inget formellt hinder mot att en skola på begäran av den ena föräldern lämnar skriftlig information (i det följande benämnt utlåtande) rörande ett barn. Några generella riktlinjer för hur ett sådant utlåtande skall utformas finns inte. Det ligger dock i sakens natur att den som avger utlåtandet måste göra klart för sig vad detta skall användas till samt att utlåtandet skall utformas med noggrannhet och omsorg. Det måste beaktas att ett utlåtande kan få betydelse i både offentliga och enskilda rättsförhållanden. Det är därför viktigt att den som avger utlåtandet endast uttalar sig om omständigheter som han eller hon har tillräcklig kännedom om. Ett utlåtande skall som regel endast redovisa faktiska förhållanden och inte innehålla några värderingar eller bedömningar. I sammanhanget vill jag också uppehålla mig något vid frågan om sekretess. I 7 kap. 9 § sekretesslagen (1980:100) regleras bl.a. sekretessen i det offentliga skolväsendet för barn och ungdom. Föremålet för sekretessen är framför allt uppgifter om eleverna som hänför sig till skolans elevvårdande verksamhet. Också uppgifter av personlig natur som rör andra personer – föräldrar, syskon, kamrater m.fl. – kan omfattas av sekretessen. Detta innebär att möjligheten att i ett utlåtande ta in uppgifter, som rör den förälder som inte har begärt utlåtandet, i vissa fall kan begränsas av den sekretess som gäller för uppgiften hos skolan.

När skolpersonal blir ombedd av en förälder att skriva ett utlåtande rörande ett barn torde det ofta vara i situationer som liknar den aktuella, dvs. där en domstolsprocess rörande vårdnad, boende eller umgänge har inletts.

Vid handläggningen av ett mål om vårdnad m.m. skall rätten, enligt 6 kap. 19 § föräldrabalken, se till att frågor om vårdnad, boende och umgänge blir tillbörligt utredda. Innan rätten avgör ett mål rörande en sådan fråga skall socialnämnden ges

tillfälle att lämna upplysningar. Har nämnden tillgång till upplysningar som kan vara av betydelse för frågans bedömning är nämnden skyldig att lämna sådana upplysningar. Rätten kan också ge socialnämnden i uppdrag att utse någon att verkställa utredning rörande vårdnad, boende och umgänge. Inom ramen för en sådan utredning tar socialtjänsten regelmässigt kontakt med barnets skola för att inhämta upplysningar.

Utlåtandet från skolkuratoren

I förevarande fall har kuratorn vid Näsums skola, på begäran av moderns ombud, skrivit ett utlåtande rörande barnen DD och EE När utlåtandet upprättades, i maj 2006, gick DD i Näsums skola. EE hade tidigare gått där men hade, såvitt har framkommit, hösten 2005 bytt till en annan skola i kommunen. AA fick del av utlåtandet genom att det presenterades av CC vid en tingsrättsförhandling i det då pågående umgängesmålet.

Såsom har redogjorts för ovan finns det i och för sig inget formellt hinder mot att skolpersonal, på begäran av den ena föräldern, skriver ett utlåtande rörande ett barn. Emellertid ligger det i sakens natur att det är mycket svårt att utforma ett utlåtande av aktuellt slag på ett sådant sätt att det inte sätts i fråga huruvida personalen förhåller sig neutral i konflikten. Mot den bakgrunden bör, enligt min mening, skolpersonal vara återhållsam med att avge sådana utlåtanden. Uppgifter från barnets skola inhämtas för övrigt regelmässigt av socialtjänsten i de fall en vårdnads-, boende- eller umgängesrättsutredning verkställs. Skolan har således ofta möjlighet att på annat sätt än genom ett utlåtande vidarebefordra sina iakttagelser rörande barnet. Det kan här noteras att Kristianstads tingsrätt i september 2006 gav Socialnämnden i Bromölla kommun i uppdrag att utse någon att verkställa en umgängesrättsutredning rörande DD.

Ett utlåtande kan, såsom har anförts ovan, få betydelse både i offentliga och enskilda rättsförhållanden. I det i ärendet aktuella utlåtandet har skolkuratoren uppgett att det är av ”vikt att barnens uppfattningar kommer till tingsrättens kännedom”. Kuratorn synes således vid upprättandet av utlåtandet ha varit väl medveten om att moderns ombud avsåg att ge in utlåtandet till domstol i ett mål rörande umgänge. Enligt min mening kan det starkt ifrågasättas om det, under dessa förhållanden, var lämpligt att över huvud taget avge utlåtandet. Kuratorn hade i stället kunnat hänvisa till att uppgifter om barnen och om deras inställning kunde komma att lämnas inom ramen för en eventuellt kommande umgängesrättsutredning. Det kan för övrigt konstateras att det aktuella utlåtandet uppvisar stora likheter med en sådan utredning som det ankommer på socialtjänsten att utföra. Kuratorn har t.ex. inhämtat uppgifter från två lärare, en vid Näsums skola och en vid den skola som EE hade bytt till. Det kan här åter påpekas att EE hade slutat i Näsums skola nästan ett år innan utlåtandet upprättades.

Vad sedan gäller utlåtandets utformning i sig vill jag anföra följande. Utlåtandet består av fyra sidor löpande text och innehåller dels ”Sammanfattning från samtal” med barnen respektive AA, dels redovisningar av uppgifter som de två lärarna

lämnat till kuratorn och dels avsnitt med rubriker som ”Bedömning” och ”Min uppfattning gällande DD:s umgänge med sin pappa”. AA har uppgett att samtalen med honom ägde rum tre och ett halvt år innan utlåtandet upprättades. Denna uppgift har inte ifrågasatts av nämnden eller kuratorn. En utomstående läsare torde dock, enligt min mening, kunna få uppfattningen att samtalen hade ägt rum i relativt nära anslutning till upprättandet av utlåtandet. I de avsnitt som innehåller sammanfattningar av samtal med barnen och AA blandas vidare uppgifter rörande faktiska förhållanden med kuratorns slutsatser och bedömningar. Det är i vissa delar också svårt att urskilja vad som är redovisningar av kuratorns egna iakttagelser och vad som är uttalanden baserade på uppgifter som har lämnats av andra personer, modern och lärarna. Till detta kommer att ”tonen” i utlåtandet på ett flertal ställen är sådan att jag har förståelse för att AA kan ha uppfattat det som partiskt även av det skälet.

Jag har i det tidigare anförda starkt ifrågasatt det lämpliga i att över huvud taget avge ett utlåtande i detta fall. När nu kuratorn ändå valde att göra det borde utlåtandet – inte minst som det hade klargjorts att syftet var att det skulle inges till domstol i ett umgänges mål – i vart fall ha begränsats till att avse rent faktiska förhållanden, redovisade på ett kortfattat och objektiva sätt. Kuratorn borde även, vilket nämnden har medgett, självfallet ha tillställt AA en kopia av utlåtandet.

Jag vill också uppehålla mig vid det förhållandet att kuratorn har låtit de berörda barnen, då 13 respektive 11 år, ta del av och ”godkänna” det aktuella utlåtandet genom att underteckna detsamma.

När en domstol avgör frågor som rör vårdnad, boende och umgänge skall bedömningen alltid göras utifrån vad som är bäst för barnet och hänsyn tas till barnets vilja med beaktande av barnets ålder och mognad (6 kap. 2 a § föräldrabalken). Den som efter uppdrag från rätten verkställer en vårdnads-, boende eller umgängesrättsutredning skall, om det inte är olämpligt, försöka klarlägga barnets inställning och redovisa den för rätten samt lämna förslag till beslut (6 kap. 19 § fjärde stycket föräldrabalken). Barnet får även höras inför rätten, om särskilda skäl talar för det och det är uppenbart att barnet inte kan ta skada av att höras (6 kap. 19 § sjätte stycket föräldrabalken).

Det ankommer således på rätten och på den som verkställer en utredning rörande vårdnad, boende eller umgänge att ta ställning till om och på vilket sätt ett barn bör tillfrågas om sina synpunkter med anledning av en tvist mellan föräldrarna om barnet. Mot bakgrund av det nu anförda var det enligt min mening olämpligt att låta DD och EE läsa och ”godkänna” utlåtandet.

Sammanfattningsvis är jag mycket kritisk till kuratorns agerande i fråga om utlåtandet.

Anmälningsskyldigheten

I 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) stadgas att myndigheter vars verksamhet rör barn och ungdom är skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin

verksamhet får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd. Detta gäller även dem som är anställda hos sådana myndigheter. En erinran om anmälningsskyldigheten finns i 1 kap. 2 a § andra stycket skollagen (1985:1100).

De omständigheter som, inom ramen för min utredning, har kommit fram rörande EE har inte varit sådana att det kan anses ha förelegat skyldighet för skolkuratoren att göra en anmälan till socialtjänsten enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen. Jag vill dock rent allmänt understryka att skolpersonal som känner oro över ett barn måste överväga om förhållandena är sådana att en anmälan bör göras.

Övrigt

Vad AA i övrigt har anfört föranleder inte någon åtgärd eller något uttalande från min sida.

Med den kritik som har uttalats ovan avslutas ärendet.